

პ ა ტ ა რ ა ქ ვ ე ლ მ ო ქ მ ე დ ი

მართამ გააუთოვა ერთი წყება სარეცხი, გამოახვია ზეწარში და უნდოდა მუმტართან წაეღო, მაგრამ ნახა, რომ უთო ჯერ კიდევ გახურებული იყო და განაგრძო საქმე. მართას საუთოებელი ბეგრი ქონდა და არ უნდოდა უთოს ტყუილ-უბრალოდ გაცივება. გააუთოვა კიდევ რამდენიმე ნაჭერი, მაგრამ მოაგონდა, რომ სარეცხის წაღება იყო საჭირო და არ იცოდა რა ექნა. ბოლოს ისევ არჩია, რომ მუმტარს არ აწყენინოს; გადადვა იქით უთო, რომელიც ისევ, თითქო მის გასახელებლათ, ძალიან ცხელი იყო და დააპირა სარეცხის წაღება. ამ დროს ოთახში შემოვიდა სკოლიდან დაბრუნებული, მართას პატარა ვაჟი, კოტე და, დედა რომ წასასვლელად მომზადებული ნახა, უცებ ჩამოიხსნა წიგნების ჩანთა და სინარულით მოებლაუჭა კალთაზე მართას.

_ დედიკო, მეც წამოვალ შენთან, მეც წამოვალ! _ დაუწყო ხვეწნა.

_ შენ რა გინდა?.. დაისვენე! _ უპასუხა დედამ.

_ არა, არა, წამოვალ... მე არა ვარ დაღალული, _ ემუდარებოდა კოტე. მართა უცებ შიქერდა, ეტყობოდა, რაღაც ფიქრმა გაუელვა და შეხედა შვილს.

_ იცი, რა გითხრა?.. თუ აგრე გულით გინდა სიარული, შენ წადი მარტო და წაუღე სარეცხი მუმტარს, მე-კი დავრჩები და ვაუთოვებ, სანამ უთო არ გაცივებულია. _ თქვა მართამ.

_ ძალიან კარგი! _ აღტაცებით წამოიძახა კოტემ და მივარდა სარეცხს.

_ მოიცა, მოიცა, წელს მოვიდე ხელი, არ გასვარო, ან არა დაკარგო-რა!.. აქვე, მეორე ქუჩაზე რომ "ჩინოვნიკი" დგას, იმას მიუტანე, _ უთხრა მართამ და კარგათ გამოხვეული სარეცხი მიცა შვილს.

_ ფული გამოვართვა? _ კითხა კოტემ, როცა კარში გავიდა.

_ თუ მოგცემს, გამოართვი, მანეთი და ერთი შაური მერგება, _ მიაძახა მართამ.

_ კარგი, კარგი, _ ჩაილაპარაკა კოტემ და გაკურცხლა.

_ დული, დული, იაბლოკი, ჰაა!.. _ დაიყვირა კოტემ, როცა ქუჩაზე გამოვიდა, კოხტათ დაიდვა თავზე სარეცხი, თითქო ხილით სავსე გობიაო, და თავმომწონეთ წავიდა დანიშნულ სახლისკენ. კოტეს პირველად დაავალეს მუმტართან სარეცხის წაღება და მის მზიარულობას საზღვარი აღარ აქვს. მაშ, ის დიდია ახლა და შეუძლია დაეხმაროს დედას, რომელიც მუდამ დღე შრომობს: ხან რეცხს, ხან აუთოებს, ხან საჭმელს აკეთებს, ხან მუმტართან მიდის, ხან ბაზარში გარბის და სხვა. დღეიდან სარეცხის წამღებათ კოტე იქნება და აწაირათ ცოტათი მაინც მოეხმარება საყვარელ დედას; დაიდებს ხოლმე სარეცხს თავზე და, თითქო ხილის გამყიდველი კინტოაო, შემოსძახებს: "დული, დული, იაბლოკი, ჰაა!.. იპ, იპ, რა კარგია! რა ბედნიერია კოტე! აქამდის რატომ არ მოიგონა ან თითონ, ან დედამ რატომ არ იფიქრა, რომ სარეცხის წაღება კოტესთვის მიენდო? ჯერ დილაობითაც, სანამ სკოლაში წავა, შეუძლია კოტეს ახლო-მახლო სარეცხის მიტანა, თვარა სკოლიდან რომ დაბრუნდება, ხომ სულ თავისუფალია და ბიჭებთან კოჭაობას, დედას დაეხმაროს არ ჯობია?.. რასაკვირველია, ჯობია და კოტეც ბეჯითათ შეასრულებს თავისს მოვალეობას: არც გასვრის სარეცხს, არც დააბნევს და ისე მიუტანს მუმტარს.

აწაირ ფიქრებში გართულმა რამდენსამე წუთში მიიღრბინა კოტემ მუმტართან, ჩააბარა სარეცხი, ჩაიწხრიალა ჯიბეში მანეთის თეთრი ფული და ერთიც შაურიანი და გამობრუნდა უკან, ბედნიერი, რომ პირველი მონდობილება მშვენიერათ შეასრულა. მოდის კოტე არხინათ ქუჩაზე; მოდის ამაყათ და თავმომწონეთ. "ჩხრრრ, ჩხრრრ", გააქვს ჩხრიალი ჯიბეში ფულებს და მის ნეტარებას საზღვარი არა აქვს: კოტე ახლა პატარა კი აღარ არის, დედის მომხრეა, მისი მარჯვენა ხელია და შუაზე უყოფს შრომას. მივა თუ არა შინ, ახლა მეორე წყება სარეცხი დახვდება მზათ და წაუღებს მუმტარს.

ამ ფიქრებში იყო კოტე, ხელები ჯიბეში ჩაეყო და თან ფულებს ანგარიშობდა, რომ უცვრათ ქუჩაზე დამჯდარი გლახის საცოდავი ხმა: "გამიკითხე, ღმერთი გაგიკითხავსო", შემოესმა. გლახა ოჯდა ქუჩის პირას და გამვლელ-გამომვლელს მოწყალებას სთხოვდა, მაგრამ გაიარა ერთმა, გაიარა მეორემ, მესამემ, მეოთხემ და, არც ერთმა ყურადღება არ მიაქცია გლახის მუდარას. კოტეს შეეცოდა გლახა და გული მოდიოდა მგზავრებზე, რომელთაც თითქო არც კი ესმოდათ გლახის ვედრება. "გულქვავეები, საზიზღრები!" ფიქრობდა კოტე: "რატომ არ აძლევენ თითო გროშს საბრალოს". იქნება, დღეს არა უჭამია-რა!" ამ დროს კოტეს ხელს მოხვდა ჯიბეში შაურიანი. "ამოიდე და მიეცი!" უთხრა გულმა კოტეს. ამანაც მოკიდა შაურიანს ხელი, მაგრამ უცებ შიქერდა. ფული ხომ მისი არ არის, დედამისისაა. თვითონ-კი განა ბეგრი აქვთ, რომ გლახებს ურიგონ ფული? არა, კოტე თავს დაღუ-

ნავს და ისე გაივლის გლახის წინ, როგორც სხვა მეზავრები მიდიან. მართლაც დალუნა კოტემ თავი და უნდოდა უცებ გაერბინა მათხოვარის წინ, მაგრამ კიდევ მოესმა გულის შემზარავი: "გამიკითხე, ღმერთი გაგზრდისო" და შეჩერდა. გლახას ხელი გამოეშვირა და იმისთანა თვალებით უყურებდა კოტეს, რომ ბავშვმა ანგარიშ მიუცემლათ ჩაიყო ჯიბეში ხელი, ამოიღო შაურიანი, მიცა მათხოვარს და გაიქცა საჩქაროთ, თითქო უკან მისდევს ვინმეო. "ღმერთმა გაგზარდოს, ღმერთი შეგეწიოს!" წუწუნებდა გლახა მადლობის ნიშნათ, მაგრამ კოტეს აღარაფერი აღარ ესმოდა და მირბოდა. მან არ იცოდა რა ჩაიდინა, კეთილი საქმე, თუ ცუდი? გლახას ფული მისცა, მაგრამ დედას წაართვა; იმ დედას, რომელიც წლებზე ფეხს იდგამდა, სისხლის ოფლში იწურებოდა და ისე ჭამდა პურს, ისე ზრდიდა თავისს კოტესაც. გაიბრინა კოტემ რამდენიმე ნაბიჯი და გაჩერდა მოსახვევთან, საიდანაც მოჩანდა მათი სახლი. დგას კოტე და აღარ იცის, რა ქნას, რა მოიგონოს შაურის შესახებ. მართლაც რა უნდა უთხრას დედას? მათხოვარს მივეციო? მერე ვინ უთხრა, მიეციო? არა, კოტეს არ უნდა მიეცა მათხოვრისთვის დედის ფული და ვერც გაუმხელს ამას დედას. მაშ რა უთხრას? არა, რაღა ამ გზაზე დამჯდარა მაინც ეს გლახა? ამის შემდეგაც ხომ აღარ ენდობა დედა კოტეს და აღარსად გაატანს სარეცხს? აწაირათ გამოდის, რომ კოტეს არ შეძლება დედის მოხმარება, უსარგებლო ყოფილა მისთვის; დიახ, კოტე ცუდი ბავშვია: დავალებული საქმე ვერ შეუსრულა დედას, გამოტანებული ფული ვერ მიუტანა და დაუკარგა. დაუკარგა?.. არა, კოტემ კარგათ ქნა, რომ მათხოვარს ფული მისცა; ძალიან კარგათ, რადგან, იქნება, აქამდის მძიერი იყო საბრალო და ახლა კი შეუძლია პური იყიდოს და ჭამოს, მაგრამ დედასაც რომ ძალიან ჭირდება ფული? რახანია, სახლის პატრონი ქირასს თხოვს და იმას კი ჯერ ვერ მოუგროვებია მისაცემი ფული. არა, კოტემ ძალიან ცუდათ ქნა, რომ დედას შაური მოაკლო; კოტე ცუდი ბავშვია.

დგას კოტე მოსახვევთან აწაირ ფიქრებში გართული, ხან კმაყოფილი თავისს საქციელით, ხან უკმაყოფილო, და ვერც იქით წასულა, ვერც აქეთ; უნდა სახლში მივიდეს, მაგრამ რა პირით შეხედოს დედას, რა უთხრას, როცა ის კითხავს, შაური რა უყავიო?.. ვინ იცის, რამდენ ხანს იდგომებოდა კოტე ერთ ადგილზე, რომ უეცრათ დედის ხმა არ გაეგონა.

– კოტე, კოტე, მანდ რას აკეთებ? რატომ არ მოდიხარ? – მოესმა კოტეს ნაცნობი ხმა და შეკრთა. მართას უთო გაუცივდა და ხელ-ახლავ აღარ გაუხურებია, რადგან დაბრუნდებოდა თუ არა კოტე, პური უნდა ეჭამათ. იცადა მართამ, იცადა და კოტეს მოსვლას რომ აღარაფერი ეშველა, გამოვიდა ქუჩაში. გაიგონა თუ არა დედის ხმა, კოტე, როგორც დანაშავე, შემინებული და თავ ჩაღუნული წავიდა მისკენ.

– რა ქენი, მიუტანე სარეცხი? – კითხა მართამ.

– მიუტანე, – ძლივს ამოიღულულულა კოტემ.

– ფული მოგცა?

– მომცა, აჰა! – თქვა კოტემ და გადაცა დედას მუჭით თეთრი ფული. მართამ უცებ დაითვალა ფული და შეხედა შვილს.

– შაური? – კითხა მან. კოტე ხმას არ იღებდა თავ-ჩაღუნული იდგა.

– შაური? – განუხეორა მართამ. – შაური რა უყავი? – კოტე მაინც ხმას არ იღებდა. – არ გესმის, რომ გეკითხები? – გული მოუვიდა მართას, მოკიდა ხელი ნიკაპზე და თავი აუწია. კოტეს ცრემლები მოერია.

– შაურიც მოგცა ხომ მუმტარმა და რა უყავი? – კიდევ კითხა მართამ.

– არა, არ... – დაიწყო კოტემ, მაგრამ ცრემლი ყელში მოებჯინა და ველარ დაათავა, რის თქმაც უნდოდა.

– არ მოუცია?... როგორ არ მოგცემდა?... წამო, მაშ წავიდეთ იმასთან! – დაიძახა მართამ, დაავლო ხელი კოტეს და დააპირა მუმტართან წასვლა.

– კი მომცა, კი... – ძლივს ამოიღო ხმა კოტემ.

– მაშ, რა უყავი?... იყიდე რამე განა, შე საძაგელო, შენა?... რა იყიდე?... კაკალი? მაჩვენე ჯიბეები! – ყვიროდა გაგულსებული მართა და უმინჯავდა ჯიბეებს. მართა გულ-კეთილი ქალი იყო, მაგრამ გაჭირვებას გაესასტიკებინა და გულს წვავდა თავისს ნაოფლარის უბრალოთ დაკარგვა, როცა გარს იმდენი საჭიროება ეხვია.

– არაფერი არ მიყიდა... – თქვა კოტემ და ტირილი დაიწყო.

– მაშ, რა უყავი? – არ ეხსენებოდა მართა.

– დამეკარგა, – უთხრა კოტემ ბოლოს.

_ როგორ დაგეკარგა, სად დაგეკარგა?.. წამოდი ახლავე და მოძებნე, სადაც დაგეკარგა! _ ამ სიტყვებით დააფლო მართამ ხელი ბავშვს და წაიყვანა. _ ეძებე, ეძებე! _ უყვიროდა გზა და გზა. კოტე ძლივს მიჩანჩალვდა და, გულ-ამომჯდარი, ტიროდა.

_ გამიკითხე, ღმერთი გაგიკითხავს! _ მოისმა ამ დროს და ორივე დედა-შვილმა მიიხედეს გლახისაკენ. გლახა იჯდა იმავე ადგილზე, ხელში პური ეჭირა; თან ჭამდა და თან ივედრებოდა. კოტეს ჯერ ეწყინა თავისს ტანჯვის მიზეზის დანახვა, მაგრამ, როცა ნახა, რა მადიანათ შეექცეოდა გლახა პურს, იფიქრა, ეს ჩემი მიცემული შურით იქნება ნაყიდიო და კმაყოფილება იგრძნო.

_ იქნება შენ ნახე შურიანი?.. ამ ბავშვს აქ შურიანი დაეკარგა და შენ ხომ არ გინახავს? _ კითხა მართამ მათხოვარს, როცა მიუახლოვდნენ. უკანასკნელმა გაკვირვებით შეხედა ჯერ მართას, მერე კოტეს და გაიღიმა. მან იცნო კოტე და მიხვდა ყველაფერს.

_ არა, მე არ მინახავს, _ თქვა მან.

_ აბა რა იქნა _ დაიწყო მართამ: _ ამ სამაგელს სარეცხი გავატანე მუშტართან და მანეთი და ერთი შური უნდა მოეტანა; მანეთი მოიტანა და შური-კი დამეკარგაო, მითხრა. _ გლახამ შეხედა კოტეს, რომელიც, სრულიად დამშვიდებული, მიჩერებოდა მას. გლახა მიუბრუნდა მართას და ვედრებით უთხრა:

_ შური მე მომცა, ნუ გაუჯავრდები!.. კეთილი ბავშვი ყოფილა, ღმერთმა გაზარდოს და კაი კაცი გამოიყვანოს.

_ შენ მოგცა?.. _ გაკვირვებით წამოიძახა მართამ.

_ დიახ, მე მომცა და აი, პური ვიყიდე კიდევ, _ უთხრა გლახამ და აჩვენა პური.

_ მერე რატომ მაშინვე არ მითხარი, შვილო, თუ გლახას მიეცი, როცა გკითხე, რა უყავი-მეთქი? _ ტკბილი ხმით მიუბრუნდა მართა კოტეს და დაუსვა ალერსით თავზე ხელი _ გლახის მიცემა ცუდი არ არის და რაკი მიეცი, რაღაზე დამიფიცე? მართალია, ჩვენ თვითონ გაჭირვებულები ვართ, მაგრამ ეს კიდევ უფრო გაჭირვებულია ჩვენზე, ნეტა ბევრი მოგვცა, რომ ბევრის მიცემა შევიძლოთ...

_ ეჰ, _ ამოოხვრით დაიწყო გლახამ; _ გაჭირვებულს ისევ გაჭირვებული თუ გაიკითხავს, თვარა მდიდარს ჩვენი არა ეყურება-რა. დილიდან აქ ვზივარ და ამ ბავშვის მეტს ჩემთვის სამოწყალო არავის მოუცია. ღმერთმა გაზარდოს და კეთილ გულთან იმდენი შეძლებაც მისცეს, რომ ყოველი გლახისა და გაჭირვებულის გაკითხვა შეძლოს...

მართას სიხარულის ცრემლებით ავესო თვალები; მოხვია ხელი თავის პატარა ქველ-მოქმედს და ორივე დედაშვილი მხიარულად წავიდნენ შინისკენ...